

ถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะทางปัญญา ด้วยการสะท้อนคิด

ดร.ชลลดา ดิยะวิสุทธิ์ศรี

ภาควิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น

*****

ภายหลังจากการเรียนรู้เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2561 ทำให้ได้แนวทางในการนำไปประยุกต์ในการนิเทศภาคปฏิบัติ นักศึกษาบนหอผู้ป่วย จึงนำไปประยุกต์ใช้ในการนิเทศภาคปฏิบัติวิชาพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ณ หอผู้ป่วยหนักทารกแรกเกิด โดยมี **จุดมุ่งหมายสำคัญ** คือ การพัฒนาทักษะการคิดของนักศึกษา ผ่านกิจกรรมประชุมปรึกษาก่อนและหลังการพยาบาล การบันทึกการเรียนรู้รายสัปดาห์ การเขียนแผนการพยาบาล และการทำงานกลุ่มแปลและวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีในการดูแลทารกที่อยู่ในระยะสุดท้าย กลุ่มเป้าหมาย คือนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 จำนวน 7 คน ซึ่งไม่เคยมีประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติดูแลทารกแรกเกิดที่มีอาการป่วยมาก่อน จำนวน 6 คน มี 1 คน ที่เคยผ่านการฝึกปฏิบัติดูแลทารกแรกเกิดที่มีอาการป่วยแล้ว (ครูคาดหวังว่าเธอจะเป็นที่พึ่งของเพื่อนๆ ได้)

สัปดาห์ที่ 1

ในวันแรกของการขึ้นฝึกภายหลังจากนักศึกษาได้รับการปฐมนิเทศจากพยาบาลพี่เลี้ยงของหอผู้ป่วยแล้ว มีการมอบหมายผู้ป่วยให้โดยในให้นักศึกษา 2 คน ดูแลผู้ป่วย 1 คน ด้วยเหตุผลว่าเพื่อให้นักศึกษาปรับตัว และลดความเครียดในการเข้าไอซียูครั้งแรก และคนไข้ก็เป็นทารกแรกเกิดด้วย แต่แม้จะมอบหมายให้ดูแลผู้ป่วย 1 คน ต่อ นักศึกษา 2 คน ทุกคนต้องเขียนแผนการพยาบาลของตนเอง และนำเสนอ case ด้วยตนเอง เมื่อมอบหมายผู้ป่วยให้แล้ว ครูสอนการอ่าน chart และแบบบันทึกต่างๆ ของผู้ป่วยแล้วปล่อยให้ทุกคนศึกษา chart case ที่ได้รับมอบหมาย โดยครูอยู่ในหอผู้ป่วยด้วย และเปิดโอกาสให้ซักถามได้หากมีข้อสงสัย จนกระทั่งทุกคนศึกษาข้อมูลของผู้ป่วยครบถ้วน ก็ถึงเวลาส่งเวร จึงให้สังเกตการณ์การรับ-ส่งเวรของพี่พยาบาลระหว่างเวรเช้า กับเวรบ่าย เสร็จแล้วจึงให้ลงจากตึกได้ และนัดหมายให้วันรุ่งขึ้นมาถึงหอผู้ป่วยไม่เกิน 7.45 น. พร้อมทำหน้าที่พิเศษให้เสร็จก่อน 8.15 น. เพื่อเตรียมรับเวรจากพี่เวรตึก (บันทึกถึงตรงนี้ทำให้เกิดได้ว่า ทำไมครูไม่ถามว่านักศึกษารู้สึกอย่างไร มีประเด็นไหนที่สงสัย อยากถาม หรือแลกเปลี่ยน) ช่วงที่รับเวร สังเกตว่าขณะที่พี่พยาบาลส่งเวรเตียงที่ไม่ได้ assign นักศึกษาจะยืนฟังเฉยๆ ไม่มีการบันทึก แม้แต่เตียงของตนเองก็จดน้อยมาก (คิดว่าจะต้องสะท้อนเรื่องนี้ตอน pre-conference) หลังรับเวรเสร็จปล่อยให้ศึกษาลงมือทำงานกับพี่พยาบาลเจ้าของ case เลย (เพราะกิจกรรมการพยาบาลทารกต้องมีการให้นมเมื่อ 9.00 น. ซึ่งการส่งเวรจะเสร็จประมาณ 8.50-9.00 น.) เพื่อเรียนรู้ลำดับขั้นตอนของการพยาบาลทารกที่อยู่ในภาวะวิกฤต ตั้งแต่การประเมินสภาพ การบันทึก การให้ดูดนม การให้อาหาร การทำความสะอาด การเจาะเลือด การเตรียมทารกตรวจพิเศษ การให้ยา การทำแผล ฯลฯ และนัดหมาย pre-conference ในเวลา 10.00 น. ภายหลังวัดสัญญาณชีพแล้ว แยกห้อง (ผู้ป่วยมี 2 ห้อง นศ. ทำงานห้องละ 3-4 คน) ห้องที่ 1 บรรยากาศในการ pre-conference อาจารย์ผู้มา 1 เติง (เตียงที่ นศ. คนที่เคยฝึกพยาบาลทารกมาแล้ว) นศ. นำเสนอประวัติทารก และผลการตรวจที่ผิดปกติ และนำเสนอปัญหาการพยาบาล ซึ่งเริ่มต้นด้วยปัญหาการหายใจ สิ่งที่พบคือ นศ. นำข้อมูลสนับสนุนของผู้ป่วยมาใช้ประกอบได้ไม่ครอบคลุม ครูใช้วิธีการถามทุกคนว่ายังมีข้อมูลอะไรอีกไหมที่จะช่วยสนับสนุนปัญหานี้ และถามเหตุผลว่าข้อมูลดังกล่าวสนับสนุนอย่างไร ให้อธิบาย สิ่งที่ปรากฏคือ นักศึกษายังไม่สามารถบอกได้ครอบคลุม ครูจึงให้โจทย์ไปว่าให้ นศ. ทุกคนในห้องนี้แลกเปลี่ยนกันว่าในปัญหาระบบทางเดินหายใจแต่ละคนมีข้อมูลสนับสนุนอะไรบ้าง และอธิบายเหตุผลด้วยว่าข้อมูลดังกล่าวสนับสนุนปัญหานี้อย่างไร และนำไปอภิปรายกันในตอนเย็นช่วง post-conference ส่วนบรรยากาศการ pre-conference ในห้องที่ 2 ก็ไม่แตกต่างจากห้องที่ 1 จึงมอบหมายเช่นเดียวกัน ตลอดทั้งวันจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานนักศึกษายังไม่ค่อยมั่นใจในการทำงานมีการซักถามข้อมูลเป็นระยะๆ แต่ละเตียงจะมีพี่พยาบาลเป็นที่เล็งในการทำงาน จึงเปิดโอกาสให้ นศ. เรียนรู้จากพี่ให้มากที่สุด เพราะเมื่อใดที่ครูเข้าไปก็จะหยุดสอน (คิดว่าน่าจะเกรงใจ และกลัวครู ...หรือเปล่า) ช่วงพักสอบถาม นศ.ว่าเป็นอย่างไรบ้าง นศ.ตอบว่าพี่ๆ สอนดีค่ะ แต่ให้การบ้านมา 6 ข้อ หนูต้องรีบหาไปตอบ (ครูรู้สึกดีที่ นศ. กระตือรือร้น) ส่วนอีกห้องหนึ่งตอบว่าพี่ไม่ให้หนูทำอะไรเลย ได้แต่ยืนดูอย่างเดียว (ครูเกิดคำถามว่าเกิดอะไรขึ้น จึงตามไปดู และหาโอกาสคุยกับพยาบาลพี่เลี้ยง ตั้งเป้าหมายว่า post-conference ต้องคุยทั้ง 2 ประเด็นนี้เกี่ยวกับสาเหตุ และแนวทางการแก้ไข)

สิ่งที่ได้จากการทำ post-conference (แบบสรุปความ)

1. การรวบรวมข้อมูล นักศึกษาสรุปได้ว่าการรวบรวมข้อมูลปัญหาทางการพยาบาลไม่ว่าปัญหาอะไร ข้อมูลจะต้องประกอบไปด้วย 1) ประวัติของทารกทั้งหมดตั้งแต่ประวัติการตั้งครรภ์ การคลอด หลังคลอด ประวัติการเจ็บป่วยและการรักษาที่เคยได้รับ 2) ผลการตรวจร่างกายและข้อมูลสัญญาณชีพ และค่า monitor ต่างๆ 3) ผลการตรวจพิเศษ ผล Lab ทุกชนิด และจะนำไปปรับปรุงการเขียนแผนการพยาบาลของตนเอง
2. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวันนี้
  - 2.1 ทำไมจึงตอบคำถามที่ไม่ได้ เพราะ นศ. ไม่ได้ทบทวนความรู้มากพอ ศึกษาเฉพาะเรื่อง แบบผ่านๆ และไม่รู้วิธีการสืบค้นข้อมูลที่ตรงประเด็น อ่านจับใจความไม่ได้ อ่านหลายรอบก็ไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจศัพท์เฉพาะทางการรักษา ไม่สังเกตขณะที่ทำหัตถการหรือให้การพยาบาล
  - 2.2 ทำไมพี่ไม่ทำให้ทำ เพราะนักศึกษาตัดสินใจช้า และบอกขั้นตอนการทำไม่ได้ และไม่กล้าขอพี่ในการฝึกทำ กลัวโดนดุ คิดว่าอยู่เฉยๆดีกว่าจะได้ไม่โดนว่า ครูจึงให้ทุกคนเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของสถานการณ์นี้ และจะช่วยกันแก้ไขอย่างไร

ข้อดี	ข้อเสีย
1. ไม่โดนดุ 2. สบายดีไม่ต้องทำอะไร	1. ไม่ได้เรียนรู้ 2. ขาดทักษะประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ 3. สัมพันธภาพไม่ดีกับพี่เลี้ยง 4. อาย รู้สึกเสียหน้า ไร้ค่า 5. ทำให้อาจารย์ผิดหวัง
แนวทางการพัฒนา <ol style="list-style-type: none"> 1. เตรียมความรู้ให้พร้อมโดยสอบถามจากเพื่อนกลุ่มก่อนๆ อ่านหนังสือ และถามอาจารย์เพื่อสอบถามความถูกต้องของข้อมูล 2. กล้าแสดงความต้องการที่จะเรียนรู้ของตนเอง 3. หากไม่รู้ก็ไม่มัวตอบ แต่รับจะไปค้นคว้าหาความรู้มาตอบให้ (คิดว่าพี่น่าจะพอใจ) 4. กระตือรือร้นในการฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ (ไม่ดูตาย) ช่วยงานที่พี่มอบหมาย 	

การประเมินผล จากการสังเกตพฤติกรรม การเขียนแผนการพยาบาล และสอบถามพยาบาลพี่เลี้ยง พบว่า การรวบรวมข้อมูลในวันถัดมามีข้อมูลมากขึ้นและสอดคล้องกับปัญหาการพยาบาล รวมทั้งสามารถบอกเหตุผล อธิบายความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงได้ตรงประเด็นพอสมควร (ดีขึ้นกว่าวันแรก) ส่วนเรื่องการได้ลงมือปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษารู้สึกมั่นใจขึ้นในการลงมือทำและสื่อสารความต้องการกับพี่เลี้ยงในแต่ละเตียง ครูจึงเปลี่ยน assign ให้ในวันที่ 4 ของการฝึกเป็น นศ. 1 คน ต่อ ผู้ป่วย 1 ราย เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสปฏิบัติการพยาบาลอย่างเต็มที่ (ครูให้ นศ. ประเมินการมอบหมายงานแบบนี้ นศ. เห็นว่าเหมาะสม เพราะช่วงการขึ้นครั้งแรกแล้วมีเพื่อนเป็นคู่คิด ทำให้รู้สึกอุ่นใจในการปฏิบัติ)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ความพร้อมของครู ในแง่ของเวลา ครูต้องอยู่กับนักศึกษาให้มากที่สุด เพื่อจะได้สังเกตพฤติกรรม และเก็บประเด็นสะท้อนการเรียนรู้ให้กับ นศ. ได้ทันเหตุการณ์ นำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขได้ทัน
2. ความพร้อมของนักศึกษา นศ. ต้องกล้าที่จะบอกความจริง และเปิดใจเรียนรู้ไปด้วยกัน ไม่โทษคนอื่น

จุดอ่อนและแนวทางการพัฒนา

1. ไม่ได้วางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ คิดไม่รอบ ควรมีการตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน ออกแบบกระบวนการและการประเมินผลให้สอดคล้องกัน
2. ขาดการบันทึกข้อมูลที่ได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เพราะหากครูมีการถอดบทเรียนและจดบันทึกโดยละเอียด จะทำให้เกิดคำถาม หรือ ได้ประเด็นการไปสะท้อนกับนักศึกษาได้ทันที ตามสถานการณ์ที่ นศ. ประสบ ส่วนสัปดาห์ที่ 2 ครูต้องเข้าประชุม อบรม จ้าง Preceptor นิเทศแทน จึงไม่ได้บันทึก